

Rdeči seznam ogroženih vrst dvoživk (Amphibia) v Sloveniji

The Red List of Endangered Amphibia in Slovenia

BORIS SKET

Ključne besede: Rdeči seznam, dvoživke, Amphibia, Slovenija
Key words: Red List, Amphibia, Slovenia

IZVLEČEK

Seznam obsega 20 imen (rodovi *Proteus*, *Triturus*, *Bombina*, *Pelobates*, *Bufo*, *Hyla*, *Rana*); neogroženi sta morda le obe vrsti močeradov (rod *Salamandra*). Dvoživke močno ogroža splošno onesnaževanje okolja, še posebej pa izsuševanje mlak. Točnejših podatkov o razširjenosti posameznih vrst nimamo, prav tako ne o velikosti populacij. Ena vrsta je omejena na lokaliteto na skrajnem zahodu države, tri so omejene na severovzhod. Dve obliki pupkov sta očitno izumrli. Še neopisana rasa (vrsta?) močerila nastopa le v majhnem arealu v Beli krajini.

ABSTRACT

Twenty names have been included in the Red List (genera: *Proteus*, *Triturus*, *Bombina*, *Pelobates*, *Bufo*, *Hyla*, *Rana*). Only both salamander species (genus *Salamandra*) may not be endangered. Amphibians are severely endangered by the general pollution of environment and particularly by the draining of pools. There are no reliable data as to distribution range of individual species and races in Slovenia and as to their populations. One species is limited to locality in the outermost west of Slovenia, whereas three species are confined to the northeast of the country. Two forms of newts have evidently become extinct. An undescribed race (species?) of *Proteus*, having a small range, is found in Bela krajina.

1. UVOD

Do neke mere so pri nas - in drugod po Evropi - ogrožene skoraj vse vrste dvoživk, morda z izjemo obeh vrst močeradov *Salamandra salamandra* in *S. atra*, ki živita v gozdovih oziroma v gorah. Vendar pa bi zakisanje tal in studenčkov utegnilo ogroziti tudi njiju. Niti ni gotovo, da tudi pri nas ne propadajo visokogorske populacije, kot se to dogaja v tropih in v Severni Ameriki (Rabb, 1990). Na stoječe vode vezane vrste so močno ogrožene zaradi uničevanja mlak

in regulacij strug. Vendar pa propadajo tudi zaradi onesnaževanja (zastrupljanja) ozračja in voda, morda celo zaradi povišanega ultravijoličnega sevanja. Njihova zelo prepustna koža je namreč slaba zaščita pred neugodnimi vplivi okolja.

Verjetno poznamo vse taksone dvoživk, ki živijo v Sloveniji. Nasprotno pa so meje območij, ki jih zasedajo, znane le zelo približno, medtem ko je stanje populacij povsem neraziskano. Večina vrst in podvrst ima zunaj Slovenije zelo obsežne areale; izjemi sta navadni močeril, ki je omejen na Dinarski kras, in laška žaba, ki živi v severovzhodni Italiji. Problem zase je črni močeril, katerega taksonomski status še ni zanesljivo ugotovljen; če gre za samostojno vrsto ali podvrsto, je ta verjetno omejena na jugovzhodno Slovenijo ali celo na okolico Črnomlja. Povsem nekaj drugega je vprašanje triglavskega planinskega pupka (*Triturus alpestris lacusnigri*), opisancga iz Črnega jezera. V novejšem času smo našli tam le navadne planinske pupke; tako bo ostalo nerešeno vprašanje, ali je bila omenjena oblika samo fenotipsko spremenjena ali pa je šlo za pravo raso, ki je pozneje iz neznanega razloga izumrla.

Za ohranitev vrst, ki so pri nas omejene na skrajni severovzhod (česnovka, navadni pupek, nižinski urh), je še posebej pomembna ohranitev mlak, mrtvic in podobnih voda, ki so zelo ogrožena bivališča dvoživk tudi drugod po Sloveniji. Svojevrstna pregrada in množično morišče so za dvoživke ceste. Ogroža jih tudi nepremišljeno naseljevanje rib. Laško žabo pri nas bi lahko prizadela kakršna koli ekološka nesreča v gozdu Panovec ob italijanski meji, številne populacije močerila pa zmanjšuje močno napredujoče onesnaževanje krasa. Premalo se zavedamo, da se vsako onesnaženje na kraškem območju odrazi tudi na podzemeljskih vodah. Vse večje vrste žab ogroža lov v komercialne namene, kar pa je zakonsko urejeno. Trgovsko zanimivi bi lahko zlasti z razvojem akvaristike postali tudi pupki in ponovno močerili.

2. SEZNAM

Proteus anguinus Laurenti

IUCN: V

navadni močeril, človeška ribica

- V Sloveniji poznamo okoli 50 nahajališč močerila, večinoma na Notranjskem in Dolenjskem. Vendar je napredujoče onesnaženje kraškega podzemlja uničilo nekaj izredno močnih populacij. Ta proces napreduje.
- Vrsta je endem Dinarskega krasa. Njen areal sega od spodnjega toka Soče do Trebinja.
- Močeril je edina troglobiontska dvoživka v Evropi in edina neameriška predstavnica družine Proteidae. Rasna diferenciacija še ni raziskana. Kaže, da živita v Sloveniji vsaj dve podvrsti. Močeril ima tudi velik kulturnozgodovinski pomen.

Proteus sp.

IUCN: V, R

črni močeril

- Edina zanesljivo znana nahajališča so izviri pri Dobljčah in pri Jelševniku, Črnomelj.

- Žival je bila nedavno odkrita v Beli krajini. Po barvi in telesnih razmerjih je drugačna od navadnega močerila, tudi oči so manj zakrnele. Taksonomski status še ni razjasnen. Zaradi znanstvenega pomena, neraziskanosti in očitno izjemno ozkega areala je potrebno najstrožje varstvo.

Triturus vulgaris vulgaris (Linnaeus) IUCN: (V) I

mali pupek, navadni pupek

- Razširjen v severovzhodni Sloveniji.
- Obsežen areal v Evropi, sega v Azijo.

Triturus vulgaris meridionalis (Boulenger) IUCN: (V) I

robati pupek, južni pupek

- Razširjen po večjem delu Slovenije (razen severovzhodne).
- Areal obsega še jugozahodno Hrvaško in večji del Italije.

Triturus carnifex (Laurenti) (*T. cristatus carnifex*) IUCN: (V) I

veliki pupek

- Razširjen po vsej Sloveniji in sosednjih območjih Hrvaške.
- Razširjen po južnem obrobju Alp in v Italiji.

Triturus alpestris alpestris (Laurenti) IUCN: (V) I

planinski pupek

- Razširjen po vsej Sloveniji, od vseh pupkov sega najvišje v gore. Pri nas edino delno neotenično populacijo (opisana pod imenom *T. a. lacustris* Seliškar & Pehani) so očitno uničile v Jezeru na Planini pri Jezeru vložene ribe.
- Ima obsežen areal v Evropi.

Triturus alpestris lacusnigri Seliškar & Pehani IUCN: Ex

triglavski planinski pupek

- Rasa je bila opisana iz Črnega (7. triglavskega) jezera, vendar v zadnjih desetletjih ne obstaja več. Pred približno 20 leti je v jezeru živel *T. a. alpestris*, pozneje pa pupkov sploh ni bilo. Njihovo izginotje je najverjetneje posledica vnosa rib v jezero.

Bombina bombina (Linnaeus) IUCN: (R) I

nižinski urh

- Tej vrsti verjetno pripadajo nekatere populacije urhov na skrajnem severovzhodu.
- Sicer ima obsežen areal v severovzhodni Evropi, sega v Azijo.

Bombina variegata (Linnaeus) IUCN: (V) I

hribski urh

- Splošno razširjena vrsta po Sloveniji.
- Ima obsežen areal v Evropi.

- Pelobates fuscus fuscus* (Laurenti) IUCN: (V) I
 česnovka
 - Zanesljivo najdena le na skrajnem severovzhodu Slovenije.
 - V Evropi ima obsežen areal.
- Bufo bufo* (Linnaeus) IUCN: (V) I
 navadna krastača
 - Razširjena po vsej Sloveniji.
 - Ima obsežen areal v Evropi in Aziji.
- Bufo viridis* (Laurenti) IUCN: (V) I
 zelena krastača
 - Verjetno razširjena po vsej Sloveniji.
 - Ima obsežen areal v Evropi in Aziji.
- Hyla arborea* (Linnaeus) IUCN: (V) I
 zelena rega
 - Razširjena po vsej Sloveniji.
 - Ima obsežen areal v Evropi, sega v Azijo in Afriko.
- Rana ridibunda* Pallas IUCN: (V) I
 debeloglavka
- Rana lessonae* Camerano IUCN: (V) I
 pisana žaba
- Rana x esculenta* (Linnaeus) IUCN: (V) I
 zelena žaba
 - Agregat zelenih žab pri nas ni raziskan. Verjetno so vse tri oblike razširjene po vsej Sloveniji.
 - Imajo obsežen areal v Evropi, sega tudi v Azijo.
- Rana arvalis wolterstorffi* Fejervary IUCN: (V) I
 barska žaba
- Rana temporaria* (Linnaeus) IUCN: (V) I
 sekulja, hrženica, rjava žaba
- Rana dalmatina* Bonaparte IUCN: (V) I
 sivka, rosnica
 - Vse tri večje vrste rjavih žab so v Sloveniji razširjene; morda je barska žaba omejena bolj na vzhodni del.
 - V Evropi imajo vse tri vrste obsežne areale; naša podvrsta barske žabe je omejena na vzhodni del.

Rana latastei (Boulenger)

IUCN: R

laška žaba

- Edino zanesljivo nahajališče laške žabe v Sloveniji je gozd Panovec pri Novi Gorici; vsak poseg v ta gozd bi jo torej lahko pri nas povsem uničil.
- Na Hrvaškem je znana iz doline Mirne v Istri, sicer pa je njen areal omejen na severovzhodno Italijo.

Avtorjev naslov/Author's address:

Prof. dr. Boris SKET
Oddelek za biologijo BF
Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 12
SLO-61000 Ljubljana
Slovenija